

L. L. LAESTADIUS

GRAPULÄ MUNDI

ET

MÄRITÄR KÖHMELO

Hinta 25 p.

CRAPULA MUNDI

Se on

Maailman Rohmelo

eli

Carttuvainen sielun tauti,

jonka vapauden varjoon peitettyä syytä ja kansojen hurjissa
meteleissä esintyviä ilmiöitä samoinkuin sen surkeaa
loppua hengellisessä kuolemassa tutkisteli ja kai-
fien säätyluokkien elämäntapaa tarkestellen
selitteli

Lauri Leewi Laestadius,

Tornion Lapin kaarejuvannon seurakunnan kirkoherra
ja opettaja n. m.

Suomennos latinankielestä

Toinen, tarkeastettu laitos

Dulusja,

Dulun Uudessa Kirjapainossa 1906

Alkulause.

Etsillä olewan kirjoituksen Laestadius julkaisi painosta Hernönsandissa, ollessansa siellä pastoraalitutkintoa suoritamassa, siis ennenkuin hän pari vuotta myöhemmin Åselessa sai tarvata sitä lappalaistyttöä, jonka puheen kautta hänellefkin aukeni elämän tie ja koitti taiwaallinen walkeus. Hernönsandiin tullessaan Laestadiusta wielä, kuten hän itse sanoo, pidettiin oikeauskoisena luterilaisena. Wasta „Maailman Röhmelon” ilmestyttyä maailma rupesi leimaamaan häntä väärän profeetan nimessä.

Suomentaja.

ja kirkkien ja kirkkujen edessä. Tämä osoittaa, että herra Jumala on mukana kaikissa ihmisissä ja kaikissa ihmisissä. Herra Jumala on mukana kaikissa ihmisissä ja kaikissa ihmisissä.

Elämme nyt niitä aikojia, jotka ehtä ovat maailman mümieisiä, jolloin mainetta ei etiitää hyvissä avuissa, tunniaa kunniallaissa ja launiissa teoisissa, eikä torkentaa onnea uskonnossa ja uskossa, vaan huvitulissä, syömingeissä ja juomingeissä, onnenpeleissä ja hauskutulissä on kuolevaisten suurin hupi. Ennen taisteltiin isänmaan edestä, wapauden, lasten ja waimojen, kodin ja kunnun puolesta; ja oliwatpa muinoin isänmaamme ajat mainehikkaita, jolloin kaikilla kansalaisilla oli yksi mieli, yksi Jumala ja yksi tuningas, jolloin oli tunnialasta ja miehuista isänmaan edestä heittää henkensä, uskonnon ja uskon tähden kärsiä hirmuksen kuolema. Mutta nyt, kuinka toisinaan onkaan tarvat, kuinka suuri ihmiskunnan rappetuminen onkaan tapahtunut muutamien vuosijatojen festäessä! Ei taistella sota-aseilla, vaan seipäillä tapellaan kaduilla, ei sopivin sanoin, vaan kirkuen ja solwaten. Wapauden asemesta on ilkiwalaisuus, hyvien avujen asemesta röyhkeys, nöyryyden sijasta kopenus, kohtuuden asemesta hillitön mutten aštian kihlo kaikkien kuolevaisten mielet wallannut. Kaikki tahtomat antaa läskijä, harvat noudattaa niitä. Kapinaan noussevat kansat ja metelöivät kansakunnat tuninkaitaan ja laillisia läskynhaltijoitaan vastaan. Huikenteleva alhaiso on jo alkanut toimeenpanua meteleitä ja järjestynem joulkoim uhata yhteisunnalle tuhoa.

Uskon pyhimpiä perustuksia ovat ruvenneet mullistamaan ne, jotka omiin rikkauksiinsa typtymättöminä ta woittelivat toisten omaisuutta, jotka pyrkivät waltaan ja tavoittivat omaa onneensa tai paremmien sanoen her rautta, kun kaikki asiat ovat epäjärjestyllessä. Ja fun

heissä ei ole kuntoa eikä kykyä, käyttäävät he petosta, koettavat halventaen kumota lait, tehdä hallitsijan valtalan turhaksi, kiertää eisimallalta kaiken arwon ja luotettavaisuuden, moittia seuraattorienva ja hallintomiesten joka sanaa ja tekua. Niin suuren sekaorron wallitessa, jolloin harvat näyttäävät olewan tyntywäistä kohtaloonsa, jolloin hallitsijoita, joiden hallussa valtaamun ylimmän johdon tulee olla, syhetetään tyranniudesta. Kaupunkien hallinnon jäseniä syhetetään tunnianhimosta ja ahneudesta. Sanalla sanoen: moittitaan kaikkia, jotka jo soi liikemiehiniä tai fotopalveluksessa, kirkollisissa viroissa tai joissain muissa yhteiskunnallisissa toimesissa hoitavat virkatehtäviään, koska he kaikkien enimmäisen etiivät ei karsa, vaan omaa etuaan. Jos nämä ovat totta, niin onko ketään niijulmaa, niin kauheaa ja kovaa, jota ei surettaijä karsan menetetty wavaus.

Mutta katsoa tulee, ettei sitä, jota muissa moittitaan, tarvattaisi omassa itsesämmä. On varottava, ettei niitä wikoja, joista hallinnon pitäjiä syöttämme, meissä itsesämmä huomattaisi. Minusta näyttää koko yhteiskunta olewan yhtiä wiallinen; eikä ainoastaan meidän yhteiskuntamme, joka näinä lopun aikoina on saanut kuolettavan haavan, vaan kaikki kansat, jotka maan pääällä elävät, ovat nähtävästi fairastuneet samaan tautiin. Te ehkä ihmettelette, millainen mahdollinen se tanti olla, jota ruumiin joka jäsen potee, joka tekee yhteiskunnan niin lewottomaksi ja oikulliseksi. Ei ole ihmettelemistä, jos minä, wetätyneenä kauas teaattereista, ja loitolta tarkastellen, mitä näytämöiltä esitetään, uskallan lausua peräti toisellaisten mielipiteen tämän taudin laadusta, kuin mitä yleensä lausutaan julkki. Mikäli minusta näyttää, on kaikkien paheitten syy haettavana ei sihan, vaan hengen orjuudesta, tapojen turmeluksesta ja uskonnnon hylkäämisestä. Kadonnut on hyve, kadonnut on entinen usko; hävinnyt on hurskaus, perin fortunut tapojen yksinkertaisuus. Meillä on olemassa uskonnnon muoto, mutta itse asta on hävinnyt, ja sydän on tyhjä.

Sillä mitä me sitten oikeastaan niin innokkaasti koe-

tamee saavuttaa? Mikä on se, jota me pienet ja suuret etsimme? Onnea ja menestystä! Mutta onnea etiitää ei hyveissä eikä uskonnossa, vaan tämän maailman huvitukissä, kumissa ja rikkuuksissa. — Kun minä maa-lainen ja talonpoikainen mies matkustan kaupunkiin, niin astun hämmästyhen sisään suutarin komeaan asuntoon. Tälläkäsi kieltelee kaikkialla silkit ja koristukset; seinillä kimaltelee peilit, taulut ja maalauskset, talonväestä tuolsuu kaista vastaan hajuvesi ja woiteita; huoneissa kajahtelee joitkokoneiden särvelet. Pyydän kysyä: mistä näitä tällaisia suutarille liikenee? Omasta työhuoneesta? Sitä en luule, vaan lainarahoista. Minua ihmetyttää ihmisen tyhmäys, huomattessani, kuinka huonosti hän on pitänyt huolsta itsestään ja omaisistaan, jos hän nimittäin weltaa tehtyään, enemmän kuin pystyy maksamaan, omaisuuden jouduttua takavarikkoon, on syöksynt itsensä ja perheensä suurempaan kurjuuteen. Mutta hän arvelee, että hänen tulee täästää olla vihioissaan, suuttua, väitetellä sellaista vastaan ja pitää waaria kunnistaan; eikä hän muka woi muulla lailla elää kylläksä hyvin ja arwoikkaasti. Nämä näkee elävän ei ainoastaan suutarien, vaan myöskin kaikkien kauppiasten, joilla on kaupan kaikkein suurta paitta tunnianhimoa, joiden kauppa aina on mitä warmimalla pohjalla, vaan arvo, uskonto ja luotettavaisuus sitävastoin aiwan wöhän taattuja, joiden ylellisyydestä ja ahneudesta melkein jokainen kaupungin asukas tietää. Tehdään kauppoja ja urakkasopimuksia, rakennetaan taloja, punihataan kemuja; syömingeissä, onnenpeleissä ja huutukissä tuhlataan suurein osa pääivää. Mistä, pyydän kysyä, riittää näihin varoja? Kaupankäynnistäkö? Ei ensinkään, vaan lainarahoista.

Toista lajia ovat taas ne, jotka lopetettuaan luvansa yliopistoissa, joko liittyvät jäsentinä yhtiöihin tai hakkevat yhteiskunnallista hallintowirkoja tai rupeavat tuomareiksi, taikka hoitavat muita julkisia virkoja ja vihdoin joutuvat korkeimpin kumiauvirkoihin, josta syystä he yhteiskunnassa nauttivat suurinta arvoa. Tältä säätyluokalta sopii odottaa ei ainoastaan luotettavaisuutta julkis-

sissa ja yksityisissä wirkatehtävissä, vaan myöskin uskontoa ja erinomaisia hyveitä, jotka johtuvat todellisesta uskonnosta, niinkuin rehellisyyttä, kohtuutta, kärjivällisyyttä, säävyisyyttä, jumalanpeltoa j. n. e. Sillä on olemassa oppineita miehiä, valistuneita ja kaikilla henkilöillä arvulla varustettuja henkilöitä. He harjoittavat myöskin filosofiaa, jota lahjaanha jos tahtoisivat oilein käyttää, niihin pitäisi heidän tulla johonkin miedipiteeseen tai päättöseen uskonnosta.

Mutta uskontoa ei opita koulussa. Kuitenkin ennen pidettiin niitä viisaina, joiden luultiin enemmän ymmärtämän kuin rahwas. Ja toisaankin, jos totuuden tahdomme tunnustaa, ilmaisee wanhempi filosofia suurempaan viisautta kuin nykyilainen. Sillä se oli kansanjuista ja omiansa wetämään ihmiset puoleensa. Entisajan ajattelijat pitivätilmällä ihmisten tapoja; ihmisiä luommon vilkojen parantamiseen omistettiin eniten aikaa ja harvastusta. Siten hymnytti erinomaisia hyveitä niiden filosofia, joita todella filosofeiksi mainittiin, niinkuin ihmeellisen wakawan mielen suurimmissa waaroissa, ja yksiin kuolemassaakin kuolemattomuuden lujan toivon; samoin suruisissa surinta kärjivällisyyttä, lujan mielen voida kieltyyä kaikista huutuksista, kaitissa mielentiloissa tyyneyttä; hyviä arvoja, joita ainoastaan kristinusko jittenkin on hymnyttänyt. Lukemattomia esimerkkejä on sellaisista henkilöistä, jotka tyyneen mielin ovat woineet festää ei ainoastaan wihollisten ja wihamiesten wääryyksistä, vaan myöskin ystävien ja omien kansalaisten. Missähän nyt on sellaisia filosofeja? Sanokaa, jos voitte! Vaan ette löydä yhtä ainoatakaan, vaikkapa hakisitte kynttilä kädesjä keskellä päivää.

Nykyajan oppineet filosofit harrastavat turhia tutkimuksia, sellaisia asioita, joiden kautta kohoavat suureen maineeseen, liikkuvat ilmiöiden ylimmissä ilmapiireissä. Kummastukkisaan tutkistelee rahwas sillä kästättämätöntä filosofiaa, ihmettelee ja kyskee: mitä on tämä, pyytäisimme tietää? Emme ymmärrä. Ja toisaankin, sieneekö teitään, joka woipi ymmärtää viisautta, joka menee yli hä-

nen itsensä? Kukapa käyttää ilmiöiden syväällisyyttä, jota himmentävät toissuuntaiset vastakohdat? Niinkuin: A on A, ei siis B, ei C eikä D; siis: A on rajoitettu eikä kaipaa määritystä. Tai tällainen ehdotelma: eräs sisältyy toiseen niinkuin vastakohtaansa; toinen sisältyy kolmanteen niinkuin leskimäiseen. Tolkopa on ketään, joka kielää sellaisen johtumisen kautta todistetun kolminaisuuden? Mutta totta toisaan, jos pyhä kolminaisuus ei nojaudu wahnempiin perustuksiin, kuin semmoisiin perusteleviin, joista ei kukaan saa varmaa wafuutta, niin olimme näheet yhteisyyden sítteen jo aikojen sitter murretuksi.

Nykyilainen filosofia keräilee yhdistävänsä vastakohtaiset, jälleen sivittawansa toisilleen wihamielistet, toisiaan vastustavat johtawansa yhteen, jonka kautta kaikki riita lakkaa, ja kaikki, mistä näkyvät vastakohtaiselta, sivitetaan jälleen yhteen; eikä se kuitenkaan woi poistaa filosofien sanovissa ja teissä ilmenewää ristiriitaisuutta.

Sillä heidän elämänsä, jollei ole moittittavaa, niin ei ole liioin kiittäävääkään. Oppituoleissa he ovat aiwan yleisiä, puhujalawalla erinomaisia, vaan julkisissa paikoissa tavallisia ihmisiä, olematta missään hyvinväärissä arvoissa eteviä. Waltakunnan hallinnossa he tuskin ovat rahwasta viisaampia, ratkaistavissa kansan kylymyksissä epätietyisiä, riita-asioita sivittaessaan epävarmoja, lakeja ehdottaa saan liian huolimattomia. Senpäähden ehdotitut lait kumoavat kunkaiden tai kahden kuluuttua samat henkilöt, jotka lain ovat ehdottaneet.

Entisajan filosofia oli kansantajuisempaa kuin nykyilainen, sowellettu enemmän ihmisten käytettäväksi ja heittä wetämään puoleensa, waltakunnan ja yhteiskunnan erilaissä epävakaisissa kohtaloissa hyödyllinen, kansan kylymystein ratkaisemisse sopiva. Mutta nykyilainen kauttaaltaan liitäen yli kansan kaiken ymmärryksen, on heittänyt yhteiskunnan orwoksi, kajoamatta edes wähääkään elämän ja luoleman tärkeimpiin kylymyksiin, tykänään laiminlyöden oppia tuntemaan ihmiskuntaa ja sitä, joka on kaikille niille wälttämätöntä, jotka waltakuntaa johtavat. Senwuolij ne, joiden tulee waltiota ohjata, joiden

pitää antaa hallitsijalle neuwoja ja ohjeita, tuntematta kansan mieltä, tapoja ja toivomuksia, käyttämät wääriä keinoja, koettaessaan asettaa wähäsimpiätkin häiriötä. Tästä päätöksi tekivän erehdysfestä ja tietämättömyydestä on ollut seuraulensa, niinkuin jälleenpäin on käynyt ilmi, että tässä viimeksi tapahtuneessa metelisjä, josta emme suule lenenkään teistä olevan tietämättömän ja jonka surkueltakaa loppua näissä viimeksi pidettyisjä neuwottelukoulussa te kaikki olette nähneet, kun alhaiso on alkani nostaa meteleitä, turvauduttuun ainoastaan aseisiin ja sotilaihin, jolloin olisi tarvittu neuwollaisuutta ja ajattelewia henkilötä. Mutta siten, kun ensin on kovasti rangaistu niitä, joita päävälikirjoissa leviittävät valheita ja joilla on tapana kiihoittaa ihmisten mieliä, saadakseen itse johtaa, waipuvat he suurimmaista ankaruudesta jälleen väsyymykseen ja laimeuteen. Jäännikin saamistaan haavoista heikontumutta, humitusten veltostamaa ja ihmisten hurjistamaa yhteiskuntaa, kun hyväät ovat turmeltuneet ja uskonto ja jumalisuus ovat tuomitut maanpaloon, muka woitaisiin, apukeinoja laiminlyöden, parantaa myöhään latumalla tervo.

Sanoipa muinoin Timoleon, niinkuin luemme kotoopettajamme Cornelius Neposken kirjoittamissa muistiinpanoissa, kun hän tyrannit karloitettuaan oli vapauttanut Syrakusan asukkaat ja muuan Daemenetus nimen miehiä oli kansankoulussa alkanut hänen toimittamiaan tervoja halventaa ja laski muitaniia herjausia Timoleonia vastaan, vasta silloin pääseenjä toiweittenja perille. Sillä sitä hän oli aina pyytänyt luolemattomilta jumalilta, että woisi Syrakusalaisille jälleen palauttaa sellaisen wapauden, jolloin jokainen saisi rankaisematta lausua ajatuksensa mistä asiastä hyvänsä. Mutta niinkuin meidän aikaisessa yhteiskunnassa on paljon Daemenetuksen kaltainen henkilötä, niin on meillä wähän Timoleonin laisia miehiä. Ja juuri tämä seikka näkyy määrävään erinomaisen wapauden tehtävän kaikissa wapaissa yhteiskunnissa, nimittäin että jokainen saisi rankaisematta lausua ajatuksensa mistä asiasta ja mitä hyvänsä. Ja jottei

kansalta riistettäisi tästä sen kalleinta oikeutta, on sen turwaamiseksi myöskin laadittu laki.

Mutta kaikein siivistymättömänä wika, joka heillä näyttää olewan yhteistä muutamain julmien petojen kanssa, on se, että he, kun eiwät woi purra, haukkuvat, kun eiwät woi raadella, niin ulwovat, ja kun eiwät woi ahmia kurkkuunsa, kiristävät hampaitaan.

Täytyy siis jumalallisen ja korkemman Ruhitinaan halveksia perin turmeltuneitten ihmisten herjaamisia, ei senwuoksi että ne woinnut Hänen valtaansa wahingoittaa, vaan siitä syystä että kaikki, jotka ovat täynnä petojen luontoa, niin sanoakseni luonnollisen wietin wailutussesta ovat ruvenneet niitä parjamaan, joiden huomaavat ja losti esintyvän. Mutta kukaan on woinut korkemman persoonalta waatia tai edes odottaa, että Hänen yksin kaikein Hänelle tekemät wääryydet käräjä tyynein mielin, koska ei kukaan filosofiaan turmeltuneessa yhteiskunnassa ole woinut osoittaa niin wakawaa mieltä. On meillä kuitenkin Daavidin ylewä esimerkki, joka ei ainoastaan tyyneellä mielellä käräjätyynti Simeen herjausta, vaan myöskin antoi sen anteefi. Mutta hän olikin kiinteimmällä uskonnonsiteellä kiinnitetty Jumalaan. Sentähden hän ei woinut olla käräjätyytiä aina kuolemaan asti; sillä loppumaton käräjätyyys ja lempesyys on enteenä siitä, että on ainoalle Jumalalle sowelias. Mutta turmeltuneessa yhteiskunnassa ovat myöskin hallitsijat ihmisiä; ja niinkuin meillä on olemassa paljon Simeen kaltaisia, niin on meillä wähän Daavidin vertaisia. Toivottavaa on, waikkei aina ole toivoa sen toteutumisesta, että hallitsijat seuraisivat Daavidin esimerkkiä.

Mutta uskonto ei opita palatsissa eikä kouluisissa. Tenties ihmellen kyntte, missä siten uskontoa opitaan, kun sitä ei opita palatsissa eikä kouluisa. Mutta tähän vastata on sitä waikkeampaa, kun eiwät edes nekään, joiden sydämet ovat täynnä hurkautta, woi sanoivat selittää, mistä ovat tämän jumalallisen tiedon oppineet. Toisin jotkut luulevat woiwansa parantaa ihmisen kelvotonta luontoa opintojen, kasvatuksen ja kurin kautta. Mutta

sinä he pettyvät; sillä jos jokainen oppinein olisi jumalaisin, niin varmasti kaikki oppineet olisivat jumalaisia, ja itse perkele, joka on kaikkissa helvetillisissä juoniissa oppinut, olisi jumalinen. Kuinka mieletöntä! Siis opinnot sivistävät ihmistä, mutta ei välttämättä häntä.

Paitsi sitä me huomaamme erinomaisia hyveitä, jotka ovat ikääntein varjinaisia hurskuuden tuntomekkejä ja joita ilman ei voi todellista uskontoa ajatella, mikäli on lupa tehdä johtopäätöstä niistä henkilöistä, jotka tunnevaan filmistä sydämeen saakka, mistä kaiken todellisen hyveen ja jumalanpelwon tulee vuotaa, ei kaupungeissa vaan maalla, talonpoikaisissa ihmisisissä, metsäisissä erämaissa, loitolla kaikista kouluista ja erillään opetuksesta ja kaupunkilaisfinistystyksestä. Näihin hyviin avuuihin voidaan lukea erittäin kieltäytymisen kaikista huvituloksista, jotka ovat ristiriidassa jumalallisen lain kanssa, iltaivaltaisuudesta, välikuomista, irstaisuudesta, julkisista näytelmistä, ylöllisyystä, öisin reuhaten tulsekentelemisistä; samoin jäädyllisyys eli riivojen halujen hillitsemisen; vihasta, kuukusta ja kostosta luopuminen; wääryyksien sietäminen; jalonsivistymisen harraastaminen, nöyritys, vierainvaraisuus, anteliaisuus, palkitsemisen, jalomieliyys; mutta ennen kaikkea ijäisen onnen kaipuu ja Jumalan sanan ahkeraa viljelemisen; vastoinkäymisissä lääsiwällisyys, myötäkäymisissä maltillisuus, kuoleman hetkellä ilomielisyys, paremman elämän kuoleman jälkeen ei ainoastaan kaipuu ja toivo, vaan vakuutus; jotka kaikki yhdessä samalla kristittyä kaunistavat ja joista suurimman ainoastaan udesti syntyneet voipi tehdä.

Päinvastoin kaupungeissa suurimmat paheet piilevät kaupunkilaisfinistystyksen suoressa. Kieltäytymisen asemesta ilkiwaltaisuus, juopotteluminen, onnenpeli, riivous; jäädyllisyden sijasta hillitsemätön wapaus, solwaamiset, tappelet rahvaan kesken; ylhäisten püreissä ylöllisyys ja ahneus, joitten lunnia näyttää olewan laiskelaisuudessa, anteliaisuus syöningeissä ja kemissä, suurin huvitus onnenpeleissä ja julkisissa näytelmissä. Nämäkin myötäkäymisissä ylpeys, vastoinkäymisissä epätoivo, kuolemassa

ei mitään toivoa. Useille, kun asiaat ovat menneet vastoin toivoa ja omaisuus on joutunut takavarikkoon, on viimeinen pako köyji. Mutta tälläistä näkee itse kaupungeissa ja kaupunkien läheisissä seuduissa, vaikka niissä yllinkyllin hanhitaan kaikellaista tietoa ja oppia. Verrattuamme kaupunkilais- ja maalaislapoja toissensa lisenee siis lupa tehdä johtopäätös, koska sen tekeminen on meille opetukselta, joka monessa asiassa näyttää olewan typerää ja vastoin luontoa. Sillä jos maalaishmiset, vaikka he ovat kolonaan oppilaitosten ja tiedon puutteessa, ovat hyvissä avuissa ja tapojen yksinkertaisuudessa niitä edellä, jotka ovat päälläkin puolin oppineet kaikki kaupunkilais-tiedot ja koulujen opetukset, niin varmaan on etästää hajaannusta itse opetuksessa, opettamisen tavassa.

Te ehkä ihmetellen kysytte, mistä Daawid oli oppinut anteeksiantamisen taidon, mistä hän oli saanut jumalampelkoa, mistä ihmeteltävän Jumalaan uskalluksen kaikissa ahdingoisissa. Näitä kysymyksiä on hyvin vaikeaa tutkistella, ja jos minä uskaltaisin näistä asioista lausua mielipiteeni, niin minä varmaan näyttäisini liian viisaalta. Mutta jos opitaan lisäksi hengen hyveitä, eli jos niitä kartutetaan jonkin taitavan opetuksen kautta, niin varmaan Daawid Sauluksen howissa ei ollut oppinut lääsimisen ja anteeksiantamisen taitoa. Mutta ellen erehdyn, niin tai hän Herran laista oppia, kasvatettiin isänsä huoneessa; hän oli näet Jesseen sukua.

Mutta minä L, jos minussa on jonkin verran jumalisuutta, jos jotakin Jumalaan luottamista, jos jotain lääsiwällisyyttä vastoinkäymisissä, niin varmasti minä en ole oppinut kouluissa, vaan isän kodissa ja äidin hellässä olen saanut sen, mitä minussa on uskontova ja uskoo. Sillä sen omiellisen ajan esimerkille, kynnelille ja öisille huolauksille olen minä kuitollisuuden wellassa kailesta siitä, mitä minä olen saanut opetusta uskonossaan ja uskossa.

Mutta te sanotte: isän huone on awoittaa kaikille, ja myös kouluissa opetetaan uskonoppia. Niin kylläkin; vaan kouluissa ja monessa kodissaakin opetetaan siten,

että se näyttää olewan opillista waan liian wähän käytännöllistä tietoa; opetetaan niin ettei aina näytä ajatusta julkilausuttawan sijumästä sydämestä eikä se kaikeille näytä olewan omaa, waan muiten tietoa.

Jo huomaan, että tällä puheellani kaikkia vihoitan, enkä ketään miellytä. Mutta etten näyttäisi liian kauan käyttävän wäärin teidän käräjivälliyyttäne ja että saisin aiwan pian lausua tämän wähäisen puheeni loppusanan, niin pyydän yhtä teiltä, nimittäin sitä, että myönnätte minulle puhuneeni totta, mitä edellä olen lausunut kaupunkilais- ja maalaistavoista, nimittäin että wähän huomaa maalla jumalisuuden ja uskon merkkejä, ja paljoa wähemmän kaupungeissa, ja että ne ovat muinaisen wilpittömyyden ja jumalisuuden tähkeitä, joita wanhemmat ovat ikääntuin saatustuttaneet.

Koska annoitte minulle tämän luwan, niin minäkin kerron teille mielessäni, koska en luule senenkään teistä wäättävän walheeksi sitä, että turmeltuneitten ihmisten huonon esimerkin vuoksi yhteiskunnan tuho ja -kaikellaisen rikosten tulva paistui yli koko yhteiskunnan, kaupungeista maalle, ylhäisimistä ihmisiä alhaissipiin, aatelissukuisten huoneesta halpasukuihin, vuorten rotkoja harhaileviin Lappalaissiin. Ja tässä on syy näihin kyynelini. Tämän vuoksi minä näin waikeoin. Tästä johtuu katuja pitkin tuljeskelewain, rähisewain, ulwovien ja kansankokousja kihkeästi vaatiwien joukko. Tässä, täällä syväällä turmeltuneitten ihmisten sydämessä, raa'istuneissa tavissa, uskonnon hylkäämisessä ja jumalisuudesta luopumisessa piilee kaikkien paheiden juuri.

Mutta jo se on ihmeellistä sanoa, että ihmiset kallistavat korvansa parjaajille, että luotetaan valtaakunnan ja yhteiskunnan vastustajiin, että noudatetaan murhamiesten ja miekkailijoiden suosijain miettä, näiden puhua haastellessa, kuinka muka asioita on huonosti ajettu, kuinka kansaa on orjuudella sorrettu, kuinka valtaakunnan hallittoo ei woi luottaa, kuinka hallitsijan ei tule hallita, waan ohjata, kuinka kaike menestykseen toivo perustuu kansankokouskin j. n. e.

Juuri ikääntuin meillä itsellämme ei olisi orjuutta wäkijuomilta haisewissa suissa, lian tahraamissa silmisissä, weltoissa syömingeissä ja uneliaisuudessa, hekumasja rauenneissa jäsenissä, koko huvitusten heikontamassa ja himojen wanhettamassa ruumiissa; wihan kuihduttamassa weressä, irstaisuuden lannistamassa mielessä, toivon ja pelwon wällillä elettäessä, kateuden, wihan ja kiukun waitatesä. Mikä kauhea orjuus jäsenissämme, joka sotii ei ainoastaan uskontoa, waan myöskin järkeä vastaan, ja pitää koko ihmiskuntaa kahleissa; **sellä jokainen, joka syntiä tekee, on synnin orja.**

Wai uskotteko Kristusksen julistamaa totuutta, jonka walta ei ole maailmasta, jonka ikuinen valtaakunta on taivoaisa, jonka voitto näyttää olewan ihmisten hillitsemessä ja wapaus mielitekojen masentamisessa, jonka mielellä ylewyys ilmenee selvimmin siinä, että Hän woi tyyneellä mielessä kärjistä jumalattomien ihmisten wääryyksiä; wai uskotteko olewan häntä, joka ei ole pyytänyt mitään muita tämän maailman hywyksistä, kuin että saisi panna ainoan, täyden, loukkaamattoman ja eheän luottamuksen Jumalaan ja meidän Herranamme Jeesukseen Kristusseen; wai uskotteko, sanon minä, häntä, joka woi kantaa tämän maailman orjuutta ilman wihaa, ilman kiukua ja närfästystä, koskaan rupeamatta kowin paljon punahailemaan tämän maailman riitäisissä asioissa, turhien asialain tähden, kansallisesta hallinnosta, valtaakunnan ennusmerkeistä ja niin edespäin? Minä en oli siitä uskonut. Sillä kristitysle on yhdentekewää, tekeekö hän welwollisuntensa Turkin sulttaanille, wai Amerikan presidentille. Ja mitä tulee kansalaisoikeuteen, niin on hänestä liian wähän tärkeää, sanotaanko häntä orjaksi wai herraksi; koska hän näet on kuitenkin herra, kuningas ja keisari sijaisen kuntonsa ja herrauntensa woimasta, jolla hän woi itseään hallita ja toisia neuwoa. Sentähden kristitty on pahoilla mielin ei ruumiillisesta waan henkilöstä orjuudesta.

Ajäin näin ollen mitähän siis mielestänne tulee arwella niiden laumasta, jotka häpeän punan otsasta poistettuaan ennen kuulumattomalla julkisella huitawat

ja kirkkuvat, kiihkeästi soimaten hallitsijain läskyjä? Vai mitä luulette niistä, jotka pörhöllä korvin ja myrpein neen luuntelevat, juuri kuin haittoissaan ja ahnaasti läänntäen korvansa rähisewän alhaiston huudoille: fortukoot luninkaat! rauetkoot turhaan isien lait! eläköön wapaus! eläköön Stranjs'in uskonto! Oi ihmisten tyhmyyttä, kun eiväät huomaa perkeleen wiekkautta, kun eiväät näe olewansa petollisesti wankina! Minä tahtoisin pääinvästoin hundahattaa: hurjastelkoon maailma; se on saatavan wietelysten fietoma. Koko maanpiiri raiwoo, ja kristityn mielestä siiä on tullut pahempi kansoille. Sillä kenen kansista koskaan olette kuulleet waihtawan jumaliaan ja ottawan itselleen wieraita fotohaltijoita ja suojelusjumalia, suuren jumalan sijaista palvelemaan omiaa itsään ihmisyynnen nimesä, lahjoittaa templeille ja alttareille toimensa, jollaista luemme hiljakkoin eli wähää ennen meidän aikaamme tapahtuneen Ranskan kansassa, joka sen vuoksi, waikkaan oli kohonnut siivistykseen ja hienon käytöksen yllymälle asteelle, kumminkin näytti syvätyyn perikatoon, kun koko valtakunta omien kansalaistenja weren tahraamana kärji hyvin ansaitun rangaistukseen Perrulin yönä. Wasta silloin on kaikille ilmeistä, mitä tahtoo sanoa tämän maailman wapaus. Minä palkkani, että wapauden nimesä sama hauska näytelmä wielä tapahtuu perkeleen toimesta meidän isänmaassamme.

Mutta te ehkä ihmettelette minua, kun olen puhunut paljon muista säätyluokista, waikka se teistä on näyttänyt ansaitsemattomalta, jota vastoin en ole mitään maininnut siiä säädystä, joka näyttää minua itsäni waurantawan. Mutta tästä säädystä minulla ei ole juuri mitään puhunista. Sillä tätä säätyluokkaa katsowat kaikki karjaasti, ja jos minä uskaltaisin lausua ajatukseni itsestäni ja wierawelsjistäni, niin palkkani, että puheeni huomatta siinä liian paljon loukkaawan teidän korwianne.

Tälle säädylle näyttää olevan tärkeää, ei niin paljon ottaa vaaria tämän ajan huono- ja hyväenteisistä merkeistä, ja antaa pyydetäisjä ennustuksia, vaan myöskin hartaasti ruvoilla, että Jumala poistaisi pahan en-

teen ja auttaisi, ettei Jumalan valtakunta kärjisi mitään wahinkoa.

Mitä siis teemme kufistuwan yhteiskunnan auttamiseksi? Mitä toimimme sen pahan poistamiseksi, jonka me kaikki näemme uhkaavan kaikkia ja eniten pappeja, joille etenkii näyttää olevan perkele wihoissaan, koska se palkkää heidän estämän hänen helvetillisää hankkeitaan, koska tässä säädyssä, niinkuin muuan väitti, on nerokkaita michiä. Oli! te sanotte; me huudamme, tilsumme: tulkaa jälleen järkiinne! pyytääkää päästä Jumalan valtakuntaan! Jo myös on kirves pantu puitten juurelle j. n. e. Matt. 3: 10.

Mutta näyttää siltä, että huudamme kuuroille ja mykille. Sillä muutamat ovat korvat turossa ja lähetämät pois; toiset luuntelevat haukotellen, ovat wälsinpitämättömiä eiwältä tee ensinkään mitään; toiset odotellen puheen loppua katselevat ympäriilleen, antaen ajatuustensa harhalla sinne tänne; toiset taas, joita liuluttaa enemmän ääni kuin sanat, itkevät, teeskenellen surua ja alakuliosuutta. Mutta oja kaikista niistä erisäätijistä kuulijoista, jotka kokoontuvat kuulemaan meidän saarnaamme, läännyt Kirkosta suoraa tietä kapakkaan, osa lähtee kemuihin ja syöminkeihin; toiset tuhlaavat muun osan päämää ommepelissä ja näytelmissä; ja mikä meistä näyttää ihmeellisimmältä: ne, joiden näimme Kirkossa itkevän, teeskenellen surua, ne Kirkon seinään ulkopuolella kiuastelevat, riitelevät, kiistelevät, kadehtiivat, ovat juoruulissä ja solwaavat toisiaan. Miksi siis heidän kynneleenä niin pian heruwat esiin.

Mutta kuitenkin pidetään sitä usein suurena puhujana, joka yhtämittaa haastelee Kirkossa, ihmisten korvahermoja hyväällen, houkutellakseen eisii kynneleitä. Ja olkoonpa wain minun puolestani surri puhuja. Mutta niin on kuolewaisten korvahermoja hyväiltävä, että heidän mielestään uni karisee pois, että heidän sydämiään joka puolesta ahdistetaan, tunnes he peljästyneinä ja häpeästä punastuen ovat alkaneet kysyä: **herrat, mitä pitää minun tekemän, jotta tulisin ihäuserstä onnesta osalliseksi?** Mutta tämä ei woi tapahtua, hei-

dän tuntematta syntejään tai suosittelemalla heidän himojaan tai hempeytämällä ja siltilemällä heidän hekumalisia huvitulisiaan, mikä usein tapahtuu itse kirkossakin, kun yllitetään sellaisia waikutuksia, joista luonnolliset tunteet sulawat ja puhkeavat kynneleihin. Sillä ei tenenkaän ihmisiäluonto ole niin raju, julma ja raaka, ettei hän lauhdu si, kun häntä imarveillaan ja hänen tunteitaan silitetään. Sen opettaa julman Tyrannusen esimerkki, joka, kovasti liikutettuna katellessaan Euripideksen kirjoittamaa murhenäytelmää, jossa esitetään Heluban, Trojan kuninkaan Priamon puolison, kovaa kohtaloa, aikarasti moitti näytelmän esittäjää sitä, että tämä oli silitellyt hänen raakaa luontoansa. Mutta herättääkseen totiseen katumuseen täytyy turmestuneitten ihmisten rajua luontoa tyhnyttää aiwan toisella lailla.

Entä jos käytämme samoja todistuksia kuin Johannes Kastaja: kynkäärmeitten sikiät; tai itse Lunastaaja: huorintekijä ja nurja suku; tai kuin Stefanus: sydämestä ympärileikkaamattomat j. n. e.? Mitä luulette tapahtuvan, jos jollekin udestisyntymättömälle asettaisimme totuuden filmien eteen, sanoen: sinä olet hullu, lainvilkkoja, sinä menettelet mielettömästi, sinun täytyy vielä terran joutua perikatoon, jollet palaa järkiisi. Silloin ainakin huomaaisit ihmisen röyhleyden ja syntyperäisen kunnianhimon. Minäkö waras, avionvilkkoja, murhamies? Olkoon sellainen minusta kaufana, se ei ole totta, saa vastauksessi. Ja kuitenkin Jumalan hymmenestä läskystä ja Vapahtajan todistuksista, joissa Hän puhuu suvereyslain voimasta ja merkityksestä, nimiltään Pietarin Epistolosta, joissa puhutaan ihmiskunnan lopullisesta hukkumisesta syntiin, näkyyn yllinkyllin, että kaikki ihmiset ovat luomostaan wihan lapsia, s. o. varkaita, avionvilkkoja, murhamiehiä; eikä kukaan kaihda anteeksiantamusta, ennenkuin on tuntenut olewansa tuomittu, kaikista syntiin ja rietaisiin erhetyksiin wajonnut, helvettiin syssätyt. Missi he siis wihaantuivat, missi ovat suutuksissaan, kivistävät hampaitaan ja waatiwat niiden werta, jolla kaikella lailla tahtowat johtaa heitä tähän erhetystenä vält-

tämättömään tuntemiseen? Sen vuoksi, että syntyperäinen kunnianhimo vallitsee kaikkia udestisyntymättömiä, koska he hyvin avuihin luottaen luulevat olewansa viattomia.

Jotteinväti siis ihmiset pahastuisi, täytyy välittää kaikkea tiedustelemista. Puheissamme meidän tulee vain ylimalkaisesti mainita ihmisten hairahduksista, katumuksen tarpeellisuudesta, Kristusseen uskaltamisesta j. n. e., vaan emme saa ketään erittäin nuhdella tai lausua epäileviä mielipiteitä hänen onnellisuudestaan, ettei hän näet suuttua. Sillä mitä puhujalawalta julistetaan, sehan woi olla totta; mutta yleisesti puhuttaessa ei kukaan luule nuhdetta hänelle sanotun, vaan kukaan luulee hänestä lausutun, kun puhutaan hyvistä avuista, jumalisuudesta ja uskosta.

Jä vaikka terve järki sanoo, että kaikkia totuksia, jotka eiivät ole ajatukselle itsestään selvää, tulee alkaa tuttia sillä lailla, että ensin epäilee niiden todeneräisyyttä, epäilemisen kautta pohtii ne esin ja epäilemisestä johtaa siten varmuudeksi; niin me esimerkkiä tahtoessamme todistaan Jumalan olemassaoloa, ajattelemme ensin vastakohtaa, s. o. Hänen olemattomuuttaan, ja se on asia, jonka todeneräisyhdestä kukaan ei epäile, ei kaihda toteennäytämistä; samoin kaikki, joiden keskustelusta meillä on jäljennös, kokemuksensa nojalla näyttävät, että keskustelu on alustettu epäilyksellä ja vasta sitten on ollut selvää, kun ovat tulleet varmaan vakuutusseen keskustelawasta asiasta; tosin Paawalin lausuma olkon määritelmä poistaa kaiken epäilyksen onnellisuudesta, kun hän asettaa varmuiden ja vakuutuksen epäilyksen sijalle; josta helposti johtetaan päätös, ettei ole olemassa yhtään niin varmaa luottamusta, ettei epäilykelle ollisi tilaa; kuitenkin kaikkea epäilemistä onnesta tulee niin paljon kuin mahdollista välittää, ettei näet ihmisiä herätettäisi unesta, kaikeille waaraliseesta suruttomuudesta, turmoilisesta unitaudista tarkempaan sanan ja oman tilansa tutkistelemiseen, suurempaan autuuden kuin jokapäiväisten ajoin harrastamiseen. Mutta en tahdo täästä puhua liian vaateliaasti.

Sillä ei ole ketään niin tyhmää tai yksinkertaista,

joka ei huomaa useampien niin julistavan ewankeliumia, etä he kelpaavat ihmisiille, etä ovat kuulijain mielisjä, eivätkä heitä millään lailla loukkaa. Tietysti meidän tullee olla kansalle ystäväällisjä ei ainvoastaan julkisissa paitoissa, vaan myöskin puhujalawalta puheesamme. Kukapa ei tietäisi kansan olewan sitä mieltä, että useimmat meistä komeasti huitavat kirkossa ja samalla eivät tee mitään muutoin kuin palkkaa vastaan. Mutta kuinka monen luulette sitten ewankeliumia julistavan, jos tämän maailman kaikki palknit otettaisiin heiltä pois?

Odottakaan hetkinen! Minä oion teille selittää sen. Jo on koeteltu tämän säädyn luotettavaisuutta näissä viimeksi pidetyissä kansaneuvotteluissa, ja sitä koetellaan edelleen, nyt lähimässä seuraavissa ja myöhemmissä neuwotteluissa. Odottakaahan noita kansankokouksia, joissa vielä kaikki wapaus palautetaan kansalle takaisin, kaikki valta otetaan kuminkalalta pois, kaikki jäätyeroitus tasotetaan ja kaikki riita olemisesta ja ei-olemisesta jälleen lopetetaan; kun jokainen saa wapaasti julkilautsua ajatulensa, mitä ja mistä wain tahtoo, niin syntyy kansan päättös näin kuuluva: „Koska kukaan ei woi käsitteää Raamattua ilman selittämistä ja se selitys, jonka mainio selittää Straußs sitä on antanut meille, tuntui enemmän kuin muut sopivan yhteen järjen ja ihmillisyyden kanssa, niin annetaan pappisfäädyn jäsenille wapaa valta muuttaa itsensä kansan opettajaksi, jossa tapauksessa he saavat nauttia kohtuullista ylläpitoa waltiolta; tullen heidän kuitenkin esityksisäään tarloin noudattaa sitä kirkonmenon muotova ja ohjeääntöä, jonka Waltiosfäädyt nyt heille julistavat, Strauß'sin Wanhan ja Uuden Testamentin kirjoitusten selityksen mukaisesti, sellaisena kuin se ruotsalaisessa läännökssä muutoksineen ja lisäysineen on yleisölle julkaistu Aftonbladet-lehden painosta; samoinkuin näiden kansanopettajien tulee kansalle erittäin teroiteta oppia ihmisen oikeuksista. Mutta jokainen pappi, joka ei tahdo ottaa noudattaakseen edellämainittuja ohjeita, menettääkön palveluksensa ja virkansa, jos hän yhä rohkenee lewittää muinaista taikauskoa Jumalihmisenstä maan pääällä j. n. e.”

Mitä? Nekö vielä vitkastelevat? Ne eivät kuitenkaan aio totella kansan päättöstä. Tietysti jätetähään kalat seuraavat Kristusta nuo mainiot nerot, jotka vielä näissä viimeksi pidetyissä kansankokouksissa eivät uskaltaaneet sanallakaan kajota elämän ja kuoleman wakawin kysymyksiin, jotta näet eivät joutuisi vastapuolueen jäsenten vihoihin ja epäluulon alaisiin. Vieläpä eivät ai-noastaan tottele, vaan hyvillään ja kiittäen hyväksyvät ehdoituksen ja lopullisessa päättökessä he lausuvat osoittavansa suurta kiitosluutta kansan suosiollisuutta kohtaan, joka on tahtonut, että he olisivat terveinä ja wahingottomina, wähäisellä arwonimen ja wiran muuttamisella, niin että saarnaisivat Kristusken ja ewankeliumin rüjasta waltio-oppia.

Se on walhetta! Jumalan pilkkaa! Häpeää! Se ei ole mahdollista! kuulen sanottawan; minäkin puolestani tahtoisin, että minun aavistuseni raukeaisi turhaan aiwan tällä hetkellä, jollei historia ja ihmillissten seikkain tutkisteleminen toista wakuuttaisi. Teidän ja kaikkien epäilevien mieleen on palautettava tuo yhtä muistettava kuin surkulatowa Ranskan kansan meteli ja kaikein ihmillisestä ja jumalallisten asiain kauhea hämmennys; kun, fittenkun wapaus oli palautettu kansalle, kumingas tapetti ja lukemattomia kansalaisia teloitetti, kuolemattomuiden toivoa ylläpidettiin, huolimatta muinaisen harhauskon suurista hulluuksista, ja itse Jumalan olemassaoloa epäiltiin; josta syystä julmin kaiista tyranneista Robespier, jottei menettäisi kansansuojaan, wihdoin koetti julkisessa folouksessa osoittaa Jumalan olemassaolon ja ihmisielin kuolemattomuiden, jonka johdosta tuli kansan päättöseksi: „sentähden on Jumala ja sentähden sielu on kuolematon”. Mitä ovat tehneet samallaikessa tapauksessa, kuin josta yllä olemme maininneet, nuo mainiot nerot, jotka wähää ennen pöyhkeinä ja etuoikeuksiinä luottaen tuiskin ovat woineet saman katon alla toisen säädyn jäsenten kanssa neuwottella waltakunnan tilasta? Luullakseen he ovat iloisina ja mielessään kärtsineet kuoleman ja maanpaon katolijen opin tähden, jota suojellakseen ja puolustakaseen

kaikki olivat itsensä valalla velvoittaneet. Wieläpä he eivät ainostaan ole olleet kaulaa kurittamatta, vaan ovat päärunottaren — piispa Lutetianuksen johdolla ja muiden piispain, tohtorein, presbyterein, pappein seurassa lukuisissa kansan edusmiesten kokoussesta julkisesti hyväjäneet, wannoen kieltäneet ja heittäneet pois katolisen opin, itääänkuin suuren hulluuden ja harhauskon. Ja mikä sitten on ollut palkinto tästä opista ja uskosta lopumifesta? Itse te sen nähnette ja olette historiasta oppineet. Mutta kyllisi olen jo puhunut; lopun itse aavistatte.

